

Поняття та види методів діяльності органів внутрішніх справ як суб'єкта забезпечення правопорядку в регіоні

Concept and types of methods of internal affairs as the subject of law enforcement in the region

О.Ю. Прокопенко

Ключові слова:

метод, методи діяльності, органи внутрішніх справ, забезпечення правопорядку в регіоні.

Key words:

method, methods of operation, bodies of internal affairs, rule of law in the region.

Постановка проблеми. Органи внутрішніх справ України, здійснюючи визначену на нормативно-правовому рівні сукупність завдань і функцій, направлених на виконання мети їхньої діяльності щодо забезпечення правопорядку в регіоні, реалізують відповідні правові й організаційні форми діяльності. При цьому реалізація таких форм стає можливою шляхом використання певних методів діяльності цих органів, без визначення сутності, властивих ознак і науково обґрунтованої класифікації яких повноцінно охарактеризувати зміст досліджуваної діяльності вбачається неможливим.

Стан дослідження. Проблемі дослідження методів діяльності органів внутрішніх справ частково приділялась увага в наукових дослідженнях таких учених, як В.Б. Авер'янов, С.С. Алексєєв, О.Ф. Андрійко, О.М. Бандурка, О.І. Безпалов, Ю.П. Битяк, І.Л. Бородін, А.І. Берлач, В.М. Гаращук, І.П. Голосніченко, С.М. Гусаров, Р.А. Калюжний, В.К. Колпаков, А.Т. Комзюк, О.М. Музичук, О.В. Негодченко, В.І. Олефір, В.Ф. Опришко, М.Ф. Орзіх та інші. Проте недостатньо уваги, на нашу думку, приділено питанню методів діяльності органів внутрішніх справ як суб'єкта забезпечення правопорядку в регіоні.

Тому **метою статті** є дослідити методи діяльності органів внутрішніх справ як суб'єкта забезпечення правопорядку в регіоні.

Виклад основного матеріалу. Розгляд питання, що досліджується, пропонуємо почати з аналізу поняття «метод». З історико-філософського погляду варто зазначити, що визначенню сутності терміна «метод» була приділена увага ще в античній філософії, де ним позначалося “μεθοδος” – шлях дослідження або пізнання, теорія, учення¹. У сучасній філософській думці поняття «метод» трактують у таких значеннях: спосіб побудови й обґрунтування системи філософського та наукового знання; сукупність прийомів і операцій практичного й теоретичного освоєння дійсності²; свідомо фіксовані порядок і послідовність дій у будь-якій галузі людської діяльності; спосіб предметної або теоретичної (пізнавальної) діяльності; сукупність (система) певних правил і засобів, які використовуються; універсальне явище в людському бутті (тому що людина генетично не успадковує навичок соціальної та культурної діяльності, проте лише в межах науки метод набуває найбільш розвиненого вигляду)³.

Із погляду семантики досліджуване поняття в сучасній українській мові тлумачать як прийом або система прийомів, що застосовуються в якій-небудь галузі діяльності; спосіб пізнання явищ природи й суспільного життя; спосіб дії, боротьби тощо⁴.

¹ Философский энциклопедический словарь / редкол.: С.С. Аверинцев, Э.А. Араб-Оглы, Л.Ф. Ильичев и др. – 2-е изд. – М.: Советская энциклопедия, 1989. – 815 с.

² Философский энциклопедический словарь / редкол.: С.С. Аверинцев, Э.А. Араб-Оглы, Л.Ф. Ильичев и др. – 2-е изд. – М.: Советская энциклопедия, 1989. – 815 с.

³ Петрушенко В.Л. Філософський словник: терміни, персоналії, сентенції / В.Л. Петрушенко. – Львів: Магнолія 2006, 2011. – 352 с.

⁴ Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і гол. ред. В.Т. Бусел. – К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2009. – 1736 с.

З аналізу вищенаведених позицій видається можливим дійти висновку, що поняття «метод» розкривають через використання таких термінів: 1) прийом – спосіб виконання або здійснення чого-небудь; метод дослідження, вивчення чого-небудь⁵; 2) засіб – якась спеціальна дія, що надає можливість здійснити що-небудь, досягти чогось; спосіб; те, що слугує знаряддям у якій-небудь справі⁶; 3) спосіб – певна дія, прийом або система прийомів, що надає можливість зробити, здійснити що-небудь, досягти чогось⁷.

Схожої позиції дотримуються й у науково-правових колах. Зокрема, у юридичній енциклопедичній літературі поняття «метод» визначають як спосіб впливу юридичних норм на суспільні відносини⁸. Разом із тим, як слушно зауважує Н.А. Маринів у своєму дослідженні, присвяченому податковій перевірці як організаційно-правовій формі реалізації податкового контролю, такі слова, як «спосіб», «засіб», «прийом», а також їх сукупність у науці використовують для позначення саме поняття «метод»⁹.

Ураховуючи вищенаведені позиції, можемо констатувати, що під методами діяльності органів внутрішніх справ як суб'єкта забезпечення правопорядку в регіоні потрібно розуміти встановлену на нормативно-правовому рівні сукупність способів (засобів, прийомів) діяльності органів внутрішніх справ, що використовуються в межах їхньої законодавчо визначеної компетенції задля виконання їхніх завдань і функцій щодо забезпечення правопорядку в регіоні.

Наступним завданням, вирішення якого зумовлено досягненням окресленої вище мети дослідження, є визначення конкретних видів методів діяльності органів внутрішніх справ України як суб'єкта забезпечення правопорядку в регіоні. Ураховуючи велику кількість методів діяльності відповідних державних органів, необхідним є використання такого інструменту їх упорядкування, як наукова класифікація. Значимо, що під науковою класифікацією в юридичній енциклопедичній літературі розуміють систему законів, властивих відповідній галузі дійсності. Окрім цього, класифікація являє собою систему супідрядних понять (класів об'єктів) тієї або іншої галузі знань чи діяльності людини, що використовуються як засіб для встановлення зв'язків між цими поняттями чи класами об'єктів¹⁰.

Так, найбільш поширеним є поділ методів діяльності будь-якого державного органу на правові й організаційні. Вищенаведене розмежування методів насамперед зумовлено тим, у межах якої (правової чи організаційної) форми діяльності відповідного органу держави використовується той чи інший метод. Зокрема, О.Ф. Скакун стверджує, що правові методи – це засоби, способи та прийоми, за допомогою яких здійснюється нормотворча, правоохоронна, правозастосовна, установча, контрольно-наглядова, інтерпретаційно-правова форми діяльності держави. Серед вищезазначених методів учена виокремлює законність, інформування, переконання, заохочення, рекомендації, безпосереднє управління, легалізований примус. У свою чергу, зауважує вчена, організаційні методи являють собою засоби, прийоми та способи, за допомогою яких здійснюються відповідні форми організаційної діяльності держави. Серед організаційних методів названо програмування, дослідження, прогнозування, оперативний аналіз тощо¹¹. Отже, розглянемо більш детально вищенаведені методи на прикладі діяльності органів внутрішніх справ України як суб'єктів забезпечення правопорядку в регіоні.

На нашу думку, на особливу увагу серед правових методів діяльності органів внутрішніх справ як суб'єктів забезпечення правопорядку в регіоні заслуговують метод переконання та примусу. Зокрема, авторський колектив загальної частини академічного курсу «Адміністративне право України» наголошує на тому, що в основі всіх методів державного управління лежать два універсальних засоби державної й суспільної діяльності – переконання та примус. Переконання становить систему заходів виховного й заохочувального характеру, спрямованих на формування в суб'єктів управління звички добровільно виконувати вимоги правових норм. До цих заходів учені зараховують роз'яснення, виховання, заохочення, критику

⁵ Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і гол. ред. В.Т. Бусел. – К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2009. – 1736 с.

⁶ Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і гол. ред. В.Т. Бусел. – К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2009. – 1736 с.

⁷ Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і гол. ред. В.Т. Бусел. – К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2009. – 1736 с.

⁸ Юридична енциклопедія : в 6 т. / за ред. Ю.С. Шемшученка. – К. : Юридична думка, 1998–2004. – Т. 3 : К – М. – 2001. – 792 с.

⁹ Маринів Н.А. Податкова перевірка як організаційно-правова форма реалізації податкового контролю : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 / Н.А. Маринів. – Х., 2007. – 204 с.

¹⁰ Юридична енциклопедія : в 6 т. / за ред. Ю.С. Шемшученка. – К. : Юридична думка, 1998–2004. – Т. 3 : К – М. – 2001. – 792 с.

¹¹ Скакун О.Ф. Теорія держави і права (енциклопедичний курс) : [підручник] / О.Ф. Скакун. – 2-е вид., перероб. і доп. – Х. : Еспада, 2009. – 752 с.

тощо¹². Зауважимо, що найбільше в межах застосування такого методу, як переконання, використовується саме заохочення. При цьому заохочення можна розглядати з двох аспектів. У першому випадку мова йде про заохочення самих працівників органів внутрішніх справ, що має стимулювати їх на досягнення кращих результатів у процесі забезпечення правопорядку в регіоні.

Так, у своєму дослідженні, присвяченому єдності й диференціації правового регулювання трудових відносин працівників органів внутрішніх справ України, Л.В. Могілевський дійшов висновку, що заохочення – це публічне визнання заслуг, нагородження, надання суспільної пошани особам рядового та начальницького складу органів внутрішніх справ у зв'язку з досягнутими ними успіхами в процесі виконання роботи, службових завдань у формі встановлених чинним спеціальним законодавством заходів заохочення, пільг і переваг¹³. Правові основи видів заохочень працівників органів внутрішніх справ, порядок і права начальників щодо їх застосування визначено в Дисциплінарному статуті органів внутрішніх справ України, що затверджений Законом України від 22 червня 2006 р. (далі – Дисциплінарний статут). Відповідно до ст. 9 цього нормативно-правового акта, за мужність, відвагу, героїзм, розумну ініціативу, старанність, сумлінне та бездоганне виконання службових обов'язків до осіб рядового й начальницького складу можуть бути застосовані такі види заохочень: дострокове зняття дисциплінарного стягнення; оголошення подяки; нагородження грошовою винагородою; нагородження цінним подарунком; нагородження Почесною грамотою Міністерства внутрішніх справ України; занесення на «Дошку пошани»; нагородження відзнаками Міністерства внутрішніх справ України; дострокове присвоєння чергового спеціального звання; присвоєння спеціального звання, вищого на один ступінь від звання, передбаченого обіймаюю штатною посадою; нагородження відзнакою Міністерства внутрішніх справ «Вогнепальна зброя»¹⁴.

У другому випадку мова йде про заохочення громадян як стимулювання їхньої активної поведінки, направленої на допомогу органам внутрішніх справ у процесі виконання завдань із забезпечення правопорядку в регіоні. У контексті вищенаведеного варто погодитись із позицією О.М. Дей, яку вона відстоює під час визначення сутності правового регулювання засобів стимулювання праці в умовах ринкової економіки. Так, на думку вченої, заохочення являє собою особливий засіб позитивного соціально-правового впливу на поведінку людей з метою породження та підтримки суспільно-значущої активності, у результаті застосування якої винагороджується заслужена поведінка суб'єкта й реалізується взаємний інтерес особи, суспільства та держави¹⁵.

Наступний правовий метод діяльності органів внутрішніх справ як суб'єкта забезпечення правопорядку в регіоні є метод легалізованого примусу – законне обмеження свободи вибору поведінки шляхом силового тиску¹⁶. Хоча, як зауважують у науково-правових колах, у більшості випадків адміністративно-правові норми виконуються добровільно, а тому метод переконання є головним в управлінській діяльності¹⁷, метод легалізованого примусу, зважаючи на специфіку досліджуваної діяльності, використовується органами внутрішніх справ повсякденно.

Як приклад практичного застосування методу примусу в діяльності органів внутрішніх справ як суб'єкта забезпечення правопорядку в регіоні варто навести деякі з прав працівників патрульної служби, що закріплені в Положенні «Про патрульну службу МВС», яке затверджено Наказом Міністерства внутрішніх справ України від 02 липня 2015 р. № 796. Так, відповідно до цього нормативно-правового акта, працівники патрульної служби Міністерства внутрішніх справ України мають право на таке: вимагати від громадян дотримання громадського порядку; вимагати від осіб, які порушують громадський порядок, припинення правопорушень; перевіряти в громадян у разі підозри в учиненні ними правопорушень документи, що посвідчують їхню особу, а також інші документи в передбачених законом випадках і спосіб; здійснювати в установленому законодавством порядку особистий огляд, огляд речей і документів, тран-

¹² Адміністративне право України: Загальна частина. Академічний курс : [підручник] / за заг. ред. О.М. Бандурки. – Х. : Золота миля, 2011. – 584 с.

¹³ Могілевський Л.В. Єдність і диференціація правового регулювання трудових відносин працівників органів внутрішніх справ України : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.05 / Л.В. Могілевський. – Х., 2007. – 189 с.

¹⁴ Про Дисциплінарний статут органів внутрішніх справ України : Закон України від 22 червня 2006 р. № 3460-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 29. – Ст. 245.

¹⁵ Дей М.О. Правове регулювання засобів стимулювання праці в умовах ринкової економіки: теоретичний аспект : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.05 «Трудове право; право соціального забезпечення» / М.О. Дей. – Х., 2005. – 20 с.

¹⁶ Адміністративні послуги ДМС та МВС: аналіз правових засад надання та результати соціологічного дослідження / за заг. ред. Ю.Л. Белоусова, В.К. Батчаєва. – К., 2013. – 92 с.

¹⁷ Адміністративне право України: Загальна частина. Академічний курс : [підручник] / за заг. ред. О.М. Бандурки. – Х. : Золота миля, 2011. – 584 с.

спортного засобу та вантажу; вилучати в громадян і службових осіб предмети й речі, заборонені або обмежені в обігу, а також документи з ознаками підробки; застосовувати заходи фізичного впливу, спеціальні засоби та вогнепальну зброю у випадках і в порядку, передбачених законодавством; тимчасово обмежити або заборонити доступ особам до визначеної території або об'єктів, якщо це необхідно для забезпечення публічного порядку й громадської безпеки, охорони життя і здоров'я людей, а також для проведення окремих слідчих дій відповідно до законодавства; обмежувати або забороняти у випадках затримання правопорушників при аваріях, інших надзвичайних обставинах, що загрожують життю і здоров'ю людей, рух транспортних засобів і пішоходів на окремих ділянках вулиць і автомобільних доріг відповідно до законодавства; затримувати й забезпечувати доставлення транспортних засобів для тимчасового зберігання відповідно до законодавства¹⁸.

Отже, провідне місце серед правових методів діяльності органів внутрішніх справ як суб'єктів забезпечення правопорядку в регіоні посідають переконання та примус. Варто зазначити, що обидва зазначених методи досліджуваної діяльності повинні використовуватися раціонально, зокрема з перевагою методу переконання.

Говорячи про організаційні методи діяльності органів внутрішніх справ як суб'єкта забезпечення правопорядку в регіоні, можна зазначити, що вони являють собою практичне вираження організаційних форм діяльності цих органів. Наприклад, під час реалізації інформаційно-аналітичної форми діяльності органів внутрішніх справ як суб'єкта забезпечення правопорядку в регіоні активно використовується такий метод, як облік. Як зауважують у юридичній енциклопедичній літературі, облік являє собою належним чином організовану систему збирання, нагромадження, обробки, групування, узагальнення та реєстрації (фіксації) необхідної інформації або її сукупних даних, що відображають кількісну чи якісну характеристику подій, явищ, фактів, процесів, об'єктів тощо¹⁹. Як приклад наведемо кілька нормативно-правових актів, за допомогою яких здійснюється використання цього методу в діяльності органів внутрішніх справ як суб'єкта забезпечення правопорядку в Україні:

- Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 11 серпня 2010 р. № 379, що затверджує Інструкцію про порядок здійснення підрозділами Державтоінспекції МВС державної реєстрації, перереєстрації та обліку транспортних засобів, оформлення і видачі реєстраційних документів, номерних знаків на них, положення якої визначили порядок здійснення центрами надання послуг, пов'язаних із використанням автотранспортних засобів, державної реєстрації (перереєстрації), зняття з обліку транспортних засобів, оформлення та видання свідоцтв про реєстрацію транспортного засобу, тимчасових реєстраційних талонів і номерних знаків на транспортний засіб²⁰;

- Наказ Міністерства внутрішніх справ України «Про вдосконалення порядку обліку атестованих судових експертів Експертної служби МВС України» від 15 червня 2011 р. № 333, яким було затверджено Положення «Про базу даних атестованих судових експертів Експертної служби МВС України»²¹;

- Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 19 листопада 2012 р. № 1050, яким було затверджено Інструкцію про порядок ведення єдиного обліку в органах і підрозділах внутрішніх справ України заяв і повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення та інші події, що визначила порядок ведення єдиного обліку органами й підрозділами внутрішніх справ України заяв і повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення та інші події, а також порядок здійснення контролю за його дотриманням²².

Особливу увагу в контексті досліджуваного питання варто приділити таким методам діяльності органів внутрішніх справ як суб'єкта забезпечення правопорядку в регіоні, як субординація й координація. Так, авторський колектив шеститомної Юридичної енциклопедії поняття «субординація» розкриває як

¹⁸ Про затвердження Положення про патрульну службу Міністерства внутрішніх справ України : Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 02 липня 2015 р. № 796 // Офіційний вісник України. – 2015. – № 54. – Ст. 1767.

¹⁹ Юридична енциклопедія : в 6 т. / за ред. Ю.С. Шемшученка. – К. : Юридична думка, 1998–2004. – Т. 4 : Н – П. – 2002. – 720 с.

²⁰ Про затвердження Інструкції про порядок здійснення підрозділами Державтоінспекції МВС державної реєстрації, перереєстрації та обліку транспортних засобів, оформлення і видачі реєстраційних документів, номерних знаків на них : Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 11 серпня 2010 р. № 379 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 8. – Ст. 394.

²¹ Про вдосконалення порядку обліку атестованих судових експертів Експертної служби МВС України : Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 15 червня 2011 р. № 333 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 68. – Ст. 2720.

²² Про затвердження Інструкції про порядок ведення єдиного обліку в органах і підрозділах внутрішніх справ України заяв і повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення та інші події та положень про комісії : Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 19 листопада 2012 р. № 1050 // Офіційний вісник України. – 2013. – № 1. – Ст. 30.

вид службових відносин, що передбачає обов'язковість для нижчої за рангом (посадою, званням) службової особи виконання рішень (наказів) і вимог вищої особи, а також додержання в таких відносинах правил службової дисципліни. При цьому, наголошують учені, субординація має особливо важливе значення у відносинах між військовослужбовцями та працівниками правоохоронних органів; її порушення тягне за собою підвищену дисциплінарну відповідальність²³. У навчальному посібнику «Державне управління» В.Я. Малиновський наголошує на тому, що метод субординації характеризується повним контролем керівником дій підпорядкованих службовців. Його особливостями є чітка й однозначна підпорядкованість управлінських ланок і посад держслужбовців; переважання під час прийняття управлінських рішень одноосібних дій керівників; можливість втручання в повсякденну оперативну діяльність підлеглих, надання відповідних директив.

Правовою основою застосування методу субординації в діяльності органів внутрішніх справ, у тому числі як суб'єкта забезпечення правопорядку в регіоні, є згаданий нами вище Дисциплінарний статут. Зокрема, відповідно до його положень, у разі одержання наказу від старшого прямого начальника підлеглий зобов'язаний виконати його та повідомити про це свого безпосереднього начальника. У цьому випадку наказ є формою реалізації службових повноважень особи начальницького складу, згідно з якими визначаються мета і предмет завдання, строк його виконання й відповідальна особа, якій належить його виконати²⁴. Отже, метод субординації в діяльності органів внутрішніх справ України як суб'єкта забезпечення правопорядку в регіоні полягає в тому, що керівний склад видає обов'язкові до виконання владні накази, а також у дотриманні встановленої на законодавчому рівні службової дисципліни.

Поряд із методом субординації в діяльності органів внутрішніх справ як суб'єкта забезпечення правопорядку активно використовується метод координації. У юридичній енциклопедичній літературі звертають увагу на те, що координація являє собою узгодження, поєднання, приведення до певного порядку чи відповідно до поставлених завдань складових чогось (понять, дій, речей тощо). При цьому координація в державному управлінні є однією з основних управлінських функцій, зміст якої полягає в забезпеченні впорядкування взаємозв'язків і взаємодій між учасниками державного управління з метою узгодження дій і об'єднання зусиль на вирішення загальних завдань. Координація здійснюється на всіх рівнях управління державою керівниками відповідних державних органів або спеціальними координаційними підрозділами цих органів. У процесі координації можуть утворюватись координаційні відносини, що розглядаються як різновид організаційних відносин і можуть бути врегульовані правовими нормами та здійснюватись на основі управлінських традицій, звичаїв і організаційно-технічних правил²⁵.

Висновки. Отже, шляхом аналізу вищенаведених положень видається можливим виокремити характерні ознаки методів діяльності органів внутрішніх справ як суб'єкта забезпечення правопорядку в регіоні: реалізуються в суворій відповідності до законодавчих положень; за їх допомогою здійснюється регульовальний вплив на правовідносини, пов'язані із забезпеченням правопорядку в регіоні; за їх допомогою виражаються правові та/або організаційні форми діяльності органів внутрішніх справ як суб'єкта забезпечення правопорядку в регіоні; мають різноманітний, універсальний характер і в процесі використання доповнюють один одного; здійснення одного методу може мати логічним продовженням використання іншого; є засобами реалізації повноважень органів внутрішніх справ як суб'єкта забезпечення правопорядку в регіоні.

Під методами діяльності органів внутрішніх справ України як суб'єкта забезпечення правопорядку в регіоні потрібно розуміти сукупність правових і організаційних способів, які використовуються цими органами в межах їхніх законодавчо закріплених повноважень задля виконання їхніх завдань і функцій щодо забезпечення правопорядку в регіоні.

²³ Юридична енциклопедія : в 6 т. / за ред. Ю.С. Шемшученка. – К. : Юридична думка, 1998–2004. – Т. 5 : П – С. – 2003. – 736 с.

²⁴ Про Дисциплінарний статут органів внутрішніх справ України : Закон України від 22 червня 2006 р. № 3460-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 29. – Ст. 245.

²⁵ Юридична енциклопедія : в 6 т. / за ред. Ю.С. Шемшученка. – К. : Юридична думка, 1998–2004. – Т. 3 : К – М. – 2001. – 792 с.

Анотація

У статті досліджено етимологію і зміст основного поняття «метод». Сформульовано авторське визначення поняття «метод діяльності органів внутрішніх справ України». На основі наукових досліджень визначено методи діяльності органів внутрішніх справ як суб'єкта забезпечення правопорядку в регіоні.

Summary

In the article the etymology and meaning of basic concepts "method". Author's definition of "method of internal affairs of Ukraine". Based on research by the methods of work of the police as a subject of law and order in the region

Використана література:

1. Философский энциклопедический словарь / редкол.: С.С. Аверинцев, Э.А. Араб-Оглы, Л.Ф. Ильичев и др. – 2-е изд. – М.: Советская энциклопедия, 1989. – 815 с.
2. Петрушенко В.Л. Філософський словник: терміни, персоналії, сентенції / В.Л. Петрушенко. – Львів: Магнолія 2006, 2011. – 352 с.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і гол. ред. В.Т. Бусел. – К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2009. – 1736 с.
4. Юридична енциклопедія: в 6 т. / за ред. Ю.С. Шемшученка. – К.: Юридична думка, 1998–2004. – Т. 3: К – М. – 2001. – 792 с.
5. Маринів Н.А. Податкова перевірка як організаційно-правова форма реалізації податкового контролю: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 / Н.А. Маринів. – Х., 2007. – 204 с.
6. Скакун О.Ф. Теорія держави і права (енциклопедичний курс): [підручник] / О.Ф. Скакун. – 2-е вид., перероб. і доп. – Х.: Еспада, 2009. – 752 с.
7. Адміністративне право України: Загальна частина. Академічний курс: [підручник] / за заг. ред. О.М. Бандурки. – Х.: Золота миля, 2011. – 584 с.
8. Могілевський Л.В. Єдність і диференціація правового регулювання трудових відносин працівників органів внутрішніх справ України: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.05 / Л.В. Могілевський. – Х., 2007. – 189 с.
9. Про Дисциплінарний статут органів внутрішніх справ України: Закон України від 22 червня 2006 р. № 3460-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 29. – Ст. 245.
10. Дей М.О. Правове регулювання засобів стимулювання праці в умовах ринкової економіки: теоретичний аспект: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.05 «Трудове право; право соціального забезпечення» / М.О. Дей. – Х., 2005. – 20 с.
11. Адміністративні послуги ДМС та МВС: аналіз правових засад надання та результати соціологічного дослідження / за заг. ред. Ю.Л. Белоусова, В.К. Батчаєва. – К., 2013. – 92 с.
12. Про затвердження Положення про патрульну службу Міністерства внутрішніх справ України: Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 02 липня 2015 р. № 796 // Офіційний вісник України. – 2015. – № 54. – Ст. 1767.
13. Юридична енциклопедія: в 6 т. / за ред. Ю.С. Шемшученка. – К.: Юридична думка, 1998–2004. – Т. 4: Н – П. – 2002. – 720 с.
14. Про затвердження Інструкції про порядок здійснення підрозділами Державтоінспекції МВС державної реєстрації, переєстрації та обліку транспортних засобів, оформлення і видачі реєстраційних документів, номерних знаків на них: Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 11 серпня 2010 р. № 379 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 8. – Ст. 394.
15. Про вдосконалення порядку обліку атестованих судових експертів Експертної служби МВС України: Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 15 червня 2011 р. № 333 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 68. – Ст. 2720.
16. Про затвердження Інструкції про порядок ведення єдиного обліку в органах і підрозділах внутрішніх справ України заяв і повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення та інші події та положень про комісії: Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 19 листопада 2012 р. № 1050 // Офіційний вісник України. – 2013. – № 1. – Ст. 30.
17. Юридична енциклопедія: в 6 т. / за ред. Ю.С. Шемшученка. – К.: Юридична думка, 1998–2004. – Т. 5: П – С. – 2003. – 736 с.

О.Ю. Прокопенко,

кандидат юридичних наук, начальник кафедри тактико-спеціальної підготовки факультету підготовки фахівців міліції громадської безпеки та кримінальної міліції у справах дітей Харківського національного університету внутрішніх справ